

EKOSYSTÉMOVÁ PERSPEKTIVA

VÝCHODISKA

- obecná teorie systémů (Bertalanffy)
- rodinná terapie

Molnar a Lundquist – aplikace na školy a třídy

- školní chování a chování ve třídě se vzájemně ovlivňují
- problémové chování ovlivňuje ostatní chování
- vnímání určitých projevů může ovlivnit problémové chování
- vliv má i to jak lidé vnímají interakce
- důraz na: kontext chování a na vliv, který kontext na chování má
- změny chování lze docílit zaměřením se na kontext, stejně jako na jedince

TEORIE SYSTÉMŮ

- ✘ škola jako systém a to systém spojený s dalšími systémy
- ✘ změny v jednom systému = efekt na další systémy
 - + změna v rodinných systémech = dopad na školní systém a naopak
- ✘ změny subsystémům se mohou projevit v jiných subsystémech
- ✘ vzájemné ovlivňování se, provázanost

RODINNÁ TERAPIE

- × specifická aplikace teorie systémů
- × rodina jako systém
- × problémové chování je proto problémem celé rodiny

RODINNÁ TERAPIE

Milánská systemická škola

- jak členové rodiny vnímají a interpretují události?
- snaha odkrýt vlivy, které udržují aktuální fungování rodiny
- členové rodiny se problémovému chování věnují, aby zachovali rodinnou rovnováhu
- paradoxní intervence: drobný posun v systému vyvolává žádoucí změny

RODINNÁ TERAPIE

Strukturální škola (Minuchin)

- ✘ zaměřuje se spíše na kontext problému než na individuum
- ✘ důraz na sílu vztahů a hierarchie v rodině
- ✘ problém vzniká v důsledku interakcí v rodině
- ✘ rodina nemusí zvládat změny
- ✘ zažívá problémy s hranicemi:

enmeshment (propojenost, zamotanost, nediferencovanost)

X

disengagement (nespojitosť, odcizení, oddělení)

RODINNÁ TERAPIE

Strategická škola (Haley)

- zaměření na komunikaci, vnímání a systém přesvědčení v rodině
- problém = selhává komunikace mezi členy rodiny

RODINNÁ TERAPIE

R.T. obecně vidí jedince ve vztazích a interakcích se druhými lidmi v rodinném kontextu, snaha o uznání a sounáležitost

Chování členů rodiny udržuje rodinu jako systém, ale může to způsobovat nepříznivé důsledky, jimiž členové trpí

- učitel svůj pocit nekompetence v udržování pořádku přesune na problémově chovající se dítě, definuje dítě jako důvod problémů ve třídě

Snaha pochopit vztahy a problémy v rodině skrze interakce mezi jejími členy

RODINNÁ TERAPIE

Interakce v rodině formují role a hranice a chování buď podporují nebo potlačují

R.T. byla aplikována na školní systém

Školu chápe jako část trojúhelníku vztahů:

- rodina, dítě, škola

- dítě přenáší negativní pocity vůči rodičům na určité učitele, který ho kárá

Cílem R.T. je změna negativních či dysfunkčních interakcí mezi členy rodiny bez obviňování nebo hledání obětního beránka

Interakce členů rodiny jsou vnímány jako cirkulární kauzalita, nikoli individuální kauzalita

Intervence je proto zaměřena na interakce a nikoli na individua jako taková

CHOVÁNÍ Z EKOSYSTEMICKÉ PERSPEKTIVY

- ✘ *problémové chování* je produktem interakcí mezi učiteli a studenty a mezi studenty navzájem

- ✘ je potřeba vzít v úvahu i vliv širších systémů a pohlížet na problém z vícera úrovní analýzy

- 1. úroveň – problém jako důsledek konkrétních interakcí, které se odehrávají tady a teď (ve třídě, na chodbě)
 - ✘ ABC analýza

- 2. úroveň – v úvahu se bere vliv ostatních systémů na systém třídy
 - ✘ jak rodiny ovlivňují třídní systém a naopak

CHOVÁNÍ Z EKOSYSTEMICKÉ PERSPEKTIVY

- ✘ důraz na vzájemnou propojenost událostí v pojmech cyklů příčina – důsledek
- ✘ problémy v chování jsou chápány jako důsledek řady akcí a reakcí v různých formách
- ✘ ke změně chování je nezbytné, aby učitel prozkoumal své interpretace studentova chování a také studentovo vidění vlastního chování
- ✘ změny v interpretacích a vnímání mohou vést ke změnám chování

CHOVÁNÍ Z EKOSYSTEMICKÉ PERSPEKTIVY

- ✘ je třeba vzít v úvahu vnímání, interpretace a chování všech zúčastněných stran
- ✘ cíle ekosystemické perspektivy je zmínit konfrontace a ukončit negativní interakce tím, že nastartuje pozitivní interakce mezi učiteli a žáky
- ✘ důležitý je neodsuzující postoj učitele a analýza zaměřená na řešení problému

ZHODNOCENÍ PROBLÉMU

- ✘ učitel prozkoumá své interpretace interakcí se studenty, druhými učiteli, rodiči
- ✘ sběr informací o studentech, interakcích v jejich různých systémech (s učiteli, rodiči, vrstevníky) a o jejich interpretacích svých interakcí

ZHODNOCENÍ PROBLÉMU

Kontext třídy: učitel-studenti-studenti

- + učitelé mohou jednoduše žáky vnímat tak, že prostě chtějí rušit výuku, zatímco žáci mohou reagovat na to, co vidí jako učitelovu lhostejnost

Kontext rodina – škola: interakce rodina – škola

- učitel, který vnímá rodiče jako nepřátelské ke škole je konfrontuje s problémem jejich dítěte
- rodiče reagují negativně, obviňují učitele z šikany, diskriminace
- učitel má dojem, že to jak to vidí, je správně
- žák se cítí očištěn tím, že rodiče obvinili učitele, což ho podpořilo v jeho problémovém chování

ZHODNOCENÍ PROBLÉMU

Analýza kontextu

- ✘ popis interakcí bez přisuzování viny, bez hledání hlavní příčiny chování a bez toho, aby byla příčina přisouzena konkrétnímu jednotlivci
- ✘ snaha o porozumění tomu, jak druzí vnímají a interpretují chování druhých, kterých se problém týká

JAK ZHODNOTIT – JAK INFO ZÍSKAT

1. **specifický kontext** – kde a za jaké příležitosti: třída, škola, domácí prostředí, výuka určitého učitele, specifické aktivity
2. **interpretace, přisuzování, očekávání** - co: pohled učitelů s ohledem na žáky, pohled žáků s ohledem na učitele
3. **interakce** – pozitivní a nebo negativní interakce žáka s významnými druhými
4. **dovednosti** – silné a slabé stránky žáků s ohledem na schopnost vstoupit do pozitivních interakcí s učiteli či vrstevníky
5. **analýza** – formulace vlivu vnímání a interpretací, faktory udržující problémové chování
 - návrh intervence zaměřená na změnu vnímání, interpretace problémového chování s cílem startu pozitivních interakcí

TECHNIKY ZHODNOCENÍ

- × **pozorování** relevantních kontextů – popis interakcí v objektivních pojmech
 - + behaviorální techniky (ABC analýza, zjištění frekvence, trvání pozorovaného chování)
 - + výsledky pozorování formují základ intervence
- × behaviorální seznamy, škály
- × sociometrie - sociogram

FORMULACE PROBLÉMU

- × problémové chování je důsledkem negativních interakcí
žák – učitel, žák – žák, učitel – rodič, dítě – rodič

Problém může vzniknout díky:

- × **žákově vnímání učitelova chování** (*vidí, že ho učitel nemá rád*)
- × **žákově vnímání chování druhých žáků** (*ostatní ho odmítají, on reaguje agresivitou, vniká cyklus negativních interakcí*)
- × **učitelově vnímání** (*vidí žáka, jak se mu mstí rušením*)
- × **vnímání rodičů** (*podle nich učitel zasedlý na jejich dítě, žák učiteli odporuje a povzbuzuje tak jeho negativní vnímání, to vede k rozvoji negativní interakce*)

INTERVENCE

- ✘ založena na **paradoxních technikách**, které mají vyvolat nové interpretace a umožnit nové pohledy
- ✘ předpoklad, že všichni se *nějak* na problémovém chování podílejí
- ✘ proto se po nich chce, aby reflektovali svá vnímání problémového chování
- ✘ učitel by měl kriticky reflektovat své vnímání a interpretace

INTERVENTENCE

- ✘ díky pozitivním reinterpetacím by měly být cykly negativních interpretací přerušeny
- ✘ cílem je vyhnout se konfrontaci mezi těmi, kterých se problém dotýká
- ✘ po učitelích se chce, aby prováděli behaviorální analýzy problémového chování (co se přesně děje, trvání, kontext, ABC analýza)
- ✘ učitelé začnou používat alternativní interpretace žákova chování
- ✘ aplikují pozitivní interpretace a přetínají tak negativní cykly eskalace a konfrontace
- ✘ pozitivní interpretací je ta, která redefinuje problémové chování nikoli jako konfliktní, ale jako takové, které může užitečně posloužit v rámci interakce

INTERVENCE

Přerámování (*reframing*) – předpoklad, že existují odlišné, rovnocenné interpretace nějakého chování nebo situací a že chování učitelů i žáků bude tyto různé interpretace reflektovat

Pokud se změní interpretace, změní se i chování

Jak na to:

- a) identifikace negativních interpretací a reakcí na problémové chování
- b) zvážit věrohodné, alternativní, pozitivní interpretace daného chování
- c) na nové interpretaci založit změnu reakce vůči problémovému chování

INTERVENCE

Pozitivní konotace motivu

- ✘ předpoklad, že problémové chování může být pozitivně motivováno
- ✘ učitel hledá pozitivní vysvětlení pro problémové chování (žák chodí po třídě, učitel to může vysvětlovat jako výzvu o pomoc)
- ✘ přisouzení pozitivního motivu ulehčí učiteli změnu chování vůči problémovému chování žáka a může žáka víc podpořit

INTERVENCE

Pozitivní konotace funkce

- ✘ tento typ intervence je založen na předpokladu, že problémové chování může posloužit k něčem užitečnému
- ✘ to, že žák chodí po třídě, může být pro učitele výzvou promyslet aktuální zasedací pořádek ve třídě
- ✘ žák mu tak vlastně „pomáhá“ v přehodnocení situace
- ✘ učitel ho pak může přesadit tam, kde mu jiní pomohou s učením

INTERVENCE

Stanovení symptomu

- ✘ předpoklad, že žák často jedná na základě pozitivních důvodů, spojených s určitými okolnostmi
- ✘ učitel paradoxně požaduje, aby problémové chování pokračovalo, ale za jiných okolností
- ✘ je potřeba, aby učitel identifikoval věrohodnou pozitivní funkci problémového chování v odlišných okolnostech
- ✘ poprosí žáka, který chodí během vyučování po třídě, ať to nyní omezí a na konci hodinu mu pomůže posbírat odnést knížky a pomůcky (když je rád v pohybu)

VYHODNOCENÍ

- × srovnání před-intervenční stav s po-intervenčním stavem
- × všímáme si jak rozvoje pozitivních interakcí, tak snížení počtu těch negativních
- × behaviorální, kognitivní, sociometrické techniky, formuláře